

Artikel

Gegarandeerde vertegenwoordiging in Brussel

Niet enkel voor de Vlamingen maar ten behoeve van onze meertalige en interculturele hoofdstad

Adelheid Byttebier

Reactie op het artikel van Dirk Jacobs

In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (een gewest met 19 gemeenten) bestaan verschillende garanties die er voor zorgen dat zowel de Nederlandstalige (N) als de Franstalige (F) taalgroep deelnemen aan het beleid; de quasi pariteit is geïnspireerd op het federaal evenwicht. Zeer vaak wordt dit echter benaderd vanuit de politieke keuze in Brussel de Vlaamse minderheid te beschermen. Zo ook door Jacobs. Brussel telt ondertussen echter zoveel minderheden en de positie van de Vlamingen en de Vlaamse instellingen is in Brussel danig gewijzigd, lees : versterkt. Brusselaars zelf gaan ook gretig in op elk aanbod voor tweetaligheid. Politiek is echter nog een hele weg af te leggen.

In dit licht is een gegarandeerde vertegenwoordiging niet zozeer een kwestie van groepsrechten maar een garantie voor de toekomst van Brussel die als tweetalige en tolerante stad haar internationale roeping kan waarmaken.

In het artikel worden verder de concrete formules van vertegenwoordiging becommentarieerd als deelnemer aan de Brusselse onderhandelingen hierover (de Brusselse Costa) en vanuit mijn ervaring als Vlaams-Brussels politica. De Nederlandstalige partijen te Brussel vragen al een tijd om een minimale gegarandeerde politieke vertegenwoordiging te verkrijgen op gemeentelijk en gewestelijk vlak in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

In dit essay probeert de auteur de vraag te beantwoorden hoe zo'n vertegenwoordiging in het regionaal en lokaal bestuur verzekerd kan worden, zonder dat de bescherming van de minderheid disproportioneel wordt. Vooral de situatie op gewestelijk vlak, maar ook de situatie op gemeentelijk vlak, wordt besproken in een poging het debat wat inzichtelijker te maken voor niet-Brusselaars. De belangrijkste voorstellen tot hervorming die te Brussel circuleren om een minimaal recht op politieke representatie van de kleinste officiële taalgroep te verzekeren, passeren de revue.

Deel 1 :

Opmerkingen bij de politieke benadering van de auteur

Dat ik als Vlaams-Brussels politica, verkozen in juni 1999, eerst en vooral een exponent ben van de (ééntalige) Vlaamse groepsrechten in Brussel was niet zo bij mij opgekomen. Welke Franstalige politicus – tenzij een restant FDF – gaat hier naar de verkiezingen ter verdediging van de (ééntalig) Franse groepsrechten ? Wij zouden élk slechts een minderheid van de Brusselaars aanspreken. Brussel is immers een stad van minderheden. In Brussel zelf vormt dit niet zo'n probleem; de vele religies, talen, culturen, kleur.

Brussel is tegelijk officieel een tweetalige stad met een actieve Franse en Vlaamse gemeenschap, (F en N) instellingen inclusief, op het terrein. Het is deze institutionele aanwezigheid en de politieke exponent ervan die het onderwerp van discussie zijn en niet de mensen zelf en of die nu Vlaams of Frans zijn. De 'Costa'-onderhandeling vertrekt van de formele aanwezigheid van de twee gemeenschappen en zoekt aanpassingen om beter te functioneren. Het regeerakkoord leest als volgt :
'De onderhandelaars van het Brusselse regeerakkoord verbinden er zich toe (...) een paritaire werkgroep op te richten (...) teneinde samen oplossingen uit te werken die het mogelijk maken de goede werking van de communautaire componenten van de Brusselse instellingen te verzekeren en de blokkering ervan te vermijden. In dit kader zal bijzondere aandacht besteed worden aan het probleem van de Nederlandstalige vertegenwoordiging in de Brusselse Hoofdstedelijke Raad.'

De uitdaging voor onze hoofdstad is niet langer het beschermen van de Vlaamse minderheid in die Franse stad. Na 10 jaar paritair bestuur op het niveau van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is de kern van de vraag : op welke manier kan het tweetalige hoofdstedelijke gewest en haar gemeenten die tweetalige en hoofdstedelijke rol politiek-institutioneel garanderen ?

De op het eerste zicht meest eenvoudige formule bestaat er in bij de politieke en institutionele vertegenwoordiging enkel tweetaligen en hoofdstedelijk ingestelde mandatarissen te plaatsen (Brussel als onder meer hoofdstad van de twee gemeenschappen). Alles tweetalig is voorlopig een illusie – al kan er nog eens 10 jaar verder veel gebeuren.

Alles politiek tweetalig en het opheffen van de onderscheiden N en F instellingen zou een ware aardverschuiving zijn. Het zou ook vragen om een nieuwe band met de landelijke (taalgesplitste) politieke partijen zodat bv. zowel Agalev als Ecolo met die tweetalige Brusselse Groenen een politieke band behouden. Brussel mag immers geen eiland worden.

Een andere formule is de Europese dimensie van Brussel vooropstellen. Nu wij voor de Europese Unie toch de vaste stek worden, zou het kunnen dat ‘de Europeanen’ of ‘de Europese instellingen’ net zoals de federale Belgische overheid bepaalde garanties gaan vragen van het Brussel beleid. Voorlopig nog geen signaal.

De formules waar nu aan gewerkt wordt, zijn een politieke vertegenwoordiging van beide gemeenschappen N en F te garanderen – goed wetende (en gelukkig maar) dat de vertegenwoordiging van zowel de N als F politieke partijen niet eentalig noch cultureel afgebakend N of F zijn maar integendeel meestal meertalig en intercultureel.

De N-F-vertegenwoordiging en de vraag hoe groot die moet zijn, heeft hier alles te maken met de werkbaarheid van de instellingen en de garantie dat zowel de N als F-taal (concreet betreft het het Nederlands) voldoende vertegenwoordigd blijft. Zelf zie ik hierbij niet enkel het belang van de Vlaamse vertegenwoordiging op zich maar nog meer de sociaal-economische sterkte van ons Brussels hoofdstedelijk gewest. Brussel heeft alles te winnen met haar meertalig karakter en de band met de twee grote taalgemeenschappen in dit land.

Met bovenstaande benadering (garandeer een tweetalig hoofdstedelijk bestuur) vervalt automatisch het begrip ‘Vlaamse groepsrechten’ zoals de auteur in zijn besluit benadrukt. Alsof de N-gemandateerden níet vrouw, niet lesbisch of niet Arabisch zouden kunnen zijn maar enkel de Vlaamse zaak zouden verdedigen ? Het is net Agalev (die ‘Vlaamse Groenen’) die concreet ook in Brussel voorvechters zijn van het algemeen stemrecht voor alle Brusselaars én onder haar mandatarissen (een 30-tal zetelen op verschillende plaatsen in naam van Agalev) een zeer gevarieerde vertegenwoordiging telt !

Opkomen voor een gegarandeerde vertegenwoordiging van N en F op gewest- en gemeentelijk niveau is helemaal niet in contradictie hiermee. Integendeel : ik geloof dat een politiek klimaat van doorgedreven tweetaligheid met hiervoor voldoende gemandateerden vanuit zowel de N als F gemeenschap de meertaligheid van Brussel ten goede komt en een open mentaliteit garandeert voor andere culturen.. Het is dit draagvlak dat je voelt als je in Brussel rondloopt en vooral door toeristen opgemerkt wordt. De Brusselaars zelf staan er voor open maar wij politici en zeker ons wettelijk en institutioneel kader hinken achterop.

Deel 2 :

Hoe ervaart een politica de uitdagingen op gewestelijk vlak ?

In welk parlementair halfroond is de nood het hoogst ?

Het Vlaams-Brussels parlement (de VGC) zou volgens Alen en Delpérée het grootste knelpunt zijn omdat weinig gekozenen er veel taken te vervullen hebben. Niet mijn ervaring.

Het klopt dat wij met 11 gekozenen, waarvan 7 de meerderheid vormen, bijna allemaal één of meerdere petjes dragen : commissievoorzitter, fractievoorzitter, bureaulid, ... Echter, binnen de VGC zijn de gekozenen onder elkaar met eenzelfde situatie geconfronteerd. Hierdoor ontstaat een zekere solidariteit en uitwisseling van informatie. De Vlaamse Gemeenschapscommissie heeft daarenboven een beperkte opdracht (geen belastingen innen, ondergeschikt bestuur zijn) en het terrein is vrij gemakkelijk te overzien.

De moeilijke situatie in de Gewestraad zoals Nassaux die benadrukt, klinkt meer vertrouwd. Het klein aantal verkozen in de N-taalgroep laat zich vooral voelen in de Brusselse Hoofdstedelijke Raad en de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (11 N tegenover 65 F) omdat de kleine fracties evenveel werk te verzetten hebben als de grote groepen Franstaligen. De F-fracties hebben met name in de meerderheid hun N-collega's nodig die echter al te vaak bij gespecialiseerde dossiers moeten bijbenen. Dit is een nood die de F-collega's zo duidelijk aanvoelen dat de gegarandeerde vertegenwoordiging met zoveel woorden in het Brussels regeerakkoord staat.

Een politieke handicap die niet gezien wordt, is het beperkt aantal Brusselse Vlamingen in het Vlaams parlement; het betreft de eerste 6 N-verkozenen in de BHR en die zijn nu van het Vlaams Blok (2), van de CVP (2), VU en SP. Verschillende Vlaamse fracties (nu Agalev en VLD) hebben hierdoor in het Vlaams parlement geen Brusselaar terwijl de Vlaamse gemeenschap nochtans systematisch bij haar dekreten de specifieke situatie 'Brussel' moet invullen. Het betekent dat die Vlaamse fracties de Brusselse inbreng via de SP, VU of CVP te horen krijgen en omgekeerd dat de Brusselse Agalev en VLD mandatarissen hun oor te luisteren leggen bij die andere partijen in VGC-context. Concrete dossiers zijn het Voorrangbeleid Brussel of de Zorgverzekering van de Vlaamse gemeenschap.

Een uitbreiding van de Nederlandstalige vertegenwoordiging met meer politiek personeel (momenteel 11 verkozenen) zou vooral de dossiers van het Hoofdstedelijk Gewest en de Vlaamse Gemeenschap (verschillend van de VGC) ten goede komen.

Wordt de uitbreiding van het gewest nog steeds geclaimd ? Verloren zaak.

De uitbreiding van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest mag dan al een droom geweest zijn van veel F-partijen. Vandaag heeft zelfs het FDF haar geweer van schouder veranderd door te pleiten voor een erkenning van de F-burgers als minderheid in het Vlaams Gewest. Dit heeft natuurlijk alles te maken met de steeds sterker wordende gewestvorming binnen België.

Maakt een statuut als Europees district enige kans ? Neen.

De rol van de Europese instellingen en het onlangs geponeerde 'Brussels DC' is voorlopig nog zeer sterk beeldspraak; de politieke belangstelling van Europa voor deze stad is immers nihil tenzij de inplanting van de vaak zeer mastodonte infrastructuur moet bekomen worden. Zelfs de verkeerssituatie rondom de gebouwen kan de Europese mandatarissen niet beroeren. Misschien zal dit ooit veranderen.

Staat het vastleggen van quota N-F ter discussie ? Niet meer actueel.

Op de onderhandelingen in het licht van een Brusselse gewestelijke gegarandeerde vertegenwoordiging in 1999 en 2000 (uitvoering regeerakkoord – zie hoger) werden vaste quota door geen enkele onderhandelaar voorgesteld. Het lijkt een voorbijgestreefd idee.

Verkiezen we coöptatie van bijkomende raadsleden ? Geen alleenrecht van de Franstalige.

De idee van coöptatie werd op de 'Brusselse Costa'-vergaderingen wel aangebracht en dit door zowel Franse als Vlaamse onderhandelaars. Deze laatste verdedigden de formule als een buffer tegen extreem rechts. Dat zou op die manier immers nooit de krachttoer kunnen uithalen die ze bij de verkiezingen van juni 1999 probeerden door F-kiezers te lokken voor hun lijst. Nog voor de fundamentele discussie gevoerd is of het wel kan dat een assemblée samengesteld is uit bijna evenveel gecoöpteerden als gekozenen, lijkt het animo voor deze formule geluwd. Het kiesresultaat van Vlaanderen overdragen op Brussel is in de strijd tegen extreem rechts niet zo geruststellend...

Komt er een gewestelijke vertegenwoordiging volgens Rimanque ? Mogelijk.

Wij zijn de formule van bijkomende raadsleden tot een bepaald minimum wel genegen en volgen daarin de politicoloog Jacobs. Het lijkt mij over de partijen heen ook de grote kanshebber in onze zoektocht. Het

betekent dat elke taalgroep verzekerd is van een minimum aantal verkozenen wat de werkbaarheid voor F en N garandeert. Voor mij mag wel het vast aantal in de Hoofdstedelijke Raad behouden blijven op 75 (dus zonder aanvullende mandatarissen; bv. 75 + 4 hoeft niet). Een vast aantal lijkt me duidelijker voor de buitenwacht en voor wie geen heil ziet in een gegarandeerde vertegenwoordiging en zich daarvoor verdedigt met het één man/vrouw – één stem principe zal Rimanque evenmin als ‘democratisch’ aanvaard worden.

Die ‘één man één stem’ retoriek wordt trouwens jammer genoeg ook bij de auteur naar voor geschoven als het ultieme bewijs van democratie. Democratie heeft echter zo vele dimensies. Zo omhelst democratie ook het ‘in staat zijn om te participeren’ en daar draait het om bij het formuleren van ‘gegarandeerde vertegenwoordiging’.

Deel 3

Wat met de vertegenwoordiging op gemeentelijk vlak ?

Alhoewel Brussel meer dan 10 jaar ervaring heeft met een quasi paritair bestuur op gewestelijk vlak en hier constructief naar verbetering gezocht wordt, blijft een gegarandeerde vertegenwoordiging op gemeentelijk vlak nog vaak taboe voor Franstalige collega's. Dit heeft niet enkel te maken met het soms kleine of onbestaande aantal N-gekozenen maar evenzeer met de vrees F-macht te moeten delen. Zo blijft een gemeenteraad met één op 3 Nederlandstaligen houden aan één op 8 schepenen. Dat de Brusselse gemeenten door het gedeeltelijk of volledig uitsluiten van N-schepenen heel wat kansen laten liggen, wordt in verschillende gemeenten niet gezien.

Wellicht zal de vrij nieuwe benadering van de Vlaams-Brusselse politici om met de VGC niet langer gemeentevervangend op te treden de geesten wakker maken. De VGC-administratie wordt aangespoord met de gemeenten contact op te nemen en omgekeerd worden de gemeenten geïnterpelleerd voor wat zij wel met de Franstalige tegenhanger (CoCof) en niet met de VGC organiseren/financieren. Een regelgeving of aanbeveling in dit verband bestaat voorlopig niet.

Voor een echte N en F participatie op gemeentelijk vlak bestaat er geen opsomming van scenario's zoals we dat gewestelijk konden overlopen. Misschien wordt dit pas ernstig uitgewerkt als ooit de 7 politiezones de nieuwe gemeentegrenzen vormen (nu zijn er 19 gemeenten). Alhoewel, bij het federaal uittekenen van de nieuwe politieraden kwam Brussel aan de staart bengelen en werd helemaal niet gedacht aan de tweetaligheid (noch van de politieraden, noch van de nieuw samengestelde korpsen).

De voorstellen van Jacobs voor gemeentelijke vertegenwoordiging kunnen we bijtreden: niet-verkozen Nederlandstalige kandidaten van rechtswege aanduiden indien niet een bepaald aantal gehaald wordt. Welk aantal en met welke verantwoordelijkheid is nog niet uitgeklaard. Immers, de parallel met het gewest kan niét gemaakt worden; het betreft hier geen eigen doorgedreven N-bestuur (geen VGC-variant) noch een beleid met dubbele meerderheid (geen GGC-variant). De vraag is dus niet: wat is ‘minimaal werkbaar’, maar wel: wat is nodig om ‘minimaal aanwezig’ te zijn ?

Met de laatste verkiezingen is in veel Brusselse gemeenten een nieuwe tijd aangebroken. Groenen van zowel Ecolo als Agalev scoorden zeer goed; we deden bestaande grondvesten beven en stapten gezwind in verschillende colleges. Hierbij wordt ook de verdraagzaamheid en de samenwerking tussen Frans en Nederlands, Belg en allochtoon, en wat we nog al hebben aan diversiteit hoog in het vaandel gedragen. In mijn eigen gemeente Schaarbeek zijn de drie Groene schepenen vrouw (2/3), allochtoon (1/3), Vlaams (1/3 Agalev). Als dat geen definitieve breuk is met het Nols-tijdperk.

Laat ons hopen dat na de overhaaste Lambermont-zin die leest ‘xxx Brussel xxx garanties behouden xxx’ (daar waar er geen garanties zijn maar enkel ‘lokkertjes’ zoals de auteur terecht schrijft) er federaal wetteksten komen zoals door de auteur voorgesteld. Dan kunnen we in de Brusselse gemeenten iets sneller, en wel in alle gemeenten, de tweetaligheid en de inbreng van de Vlaamse en de Franse gemeenschap garanderen.

Deel 4

Wat moet Vlaanderen met Brussel ?

Het laatste decennium heeft de Vlaamse gemeenschap in Brussel – zowel haar instellingen met de Vlaamse Gemeenschapscommissie als haar mensen – een zeer sterke ontwikkeling gekend. Zeer emancipatorisch. Vlamingen in Brussel voelen zich niet langer de te beschermen minderheid, maar wel één van de minderheden; sociaal en economisch sterk. En het Vlaams, het Nederlands, is niet langer die ‘boerkenstaal’ maar een garantie voor werk en voorspoed; “il faut parler plusieurs langues”. Die Brusselaar voelt zich meestal goed in zijn stad en gruwet van subnationaliteit. Hij wil wel keuzes maken, maar dan verschillende, eigen aan de grootstad.

Voor Vlaanderen is dit alles soms ontredderend. Die Vlaamse Brusselaars die politiek en financieel gesteund werden (en nog) om te overleven; de scholen gered; ... lijken zo ondankbaar. Zij zetten de deuren wagenwijd open; zij zeggen dat iedereen tot deze of gene gemeenschap kan behoren; die verwachten dat Vlaanderen volgens haar eigen regeerakkoord een derde van alle Brusselaars bedient; etcetera.

Het wordt moeilijk om in termen van ‘Vlaamse groepsrechten’ deze ontwikkelingen nog langer te begrijpen. Die ‘Vlaamse groep’ haalt immers vreemd volk binnen en is zelf niet te beroerd om elders te lopen. Die is niet te vatten onder één etiket.

De Vlaamse ambitie voor haar Brusselaars kan dan ook niet langer en enkel beschermend zijn. Het gaat er vandaag veeleer om in haar hoofdstad, net zoals de Franse gemeenschap, aanwezig te zijn op het terrein en zo samen een tweetalig draagvlak te garanderen. Dit impliceert wel een Vlaamse gemeenschap met open geest, die hier het gemeenschapsleven verder uitbouwt met de Brusselaars zonder hen te knechten in een eenzijdige Vlaamse logica.

En de ‘return’ dan voor het ‘echte’ Vlaanderen ?

Een venster op de wereld en een bruisende hoofdstad !

Bio

Adelheid Byttebier werd verkozen in de Brusselse Hoofdstedelijke Raad op 13 juni 1999. Zij is SP-AGALEV fractievoorzitster en zetelt in de meerderheid met de CVP en VLD-VU-O fractie aan Nederlandstalige kant en de PRL-FDF en PS-fractie aan Franse kant. Adelheid volgde in de vorige legislatuur als studiemedewerkster voor Agalev het dossier staatshervorming en neemt sinds 1999 deel aan Brusselse besprekingen over o.m. de Nederlandstalige vertegenwoordiging; de ‘Brusselse Costa’ genaamd.